

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №35
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«23» маусымға 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «22» маусым күні 21 сағаттан «23» маусым күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 22.06.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Саханова А.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Кизатова Д.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

2022 жылғы «23» маусымға
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы

Іле Алатау	Кей жерлерде нөсерлі жаңбыр (1,0-12,0 мм), найзағай күтіледі. Оңтүстік-батыстан соғатын жел солтүстік-батысқа ауысады, күші 9-14 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 18-23 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 9-14 градус жылы.
Күнгей Алатау	Түнде аздаған жаңбыр, күндіз өткінші жаңбыр (0,0-10,0 мм), найзағай күтіледі. Оңтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, күндіз найзағай кезінде екпіні 15 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 20-25 градус жылы.
Теріскей Алатау	Күндіз өткінші жаңбыр (1,0-5,0 мм), найзағай күтіледі. Оңтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, күндіз найзағай кезінде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 22-27 градус жылы.
Жетісу Алатау	Күндіз орта және биік таулы аймақтарда өткінші жаңбыр (1,0-10,0 мм), найзағай күтіледі. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 17-22 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 13-18 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Кей жерлерде жаңбыр, кей уақытта қатты жаңбыр (3,0-17,0 мм), найзағай, бұршақ, дауыл күтіледі. Оңтүстік-шығыстан соғатын жел солтүстік-шығысқа ауысады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 21-26 градус жылы.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Кей жерлерде жаңбыр, кей уақытта қатты жаңбыр (3,0-17,0 мм), найзағай, бұршақ, дауыл күтіледі. Оңтүстік-шығыстан соғатын жел солтүстік-шығысқа ауысады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 21-26 градус жылы.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Өткінші жаңбыр (0,0-12,0 мм), найзағай, дауыл күтіледі. Оңтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13, найзағай кезінде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 14-19 градус жылы.
Өгем жотасы	Өткінші жаңбыр (0,0-10,0 мм), найзағай, дауыл күтіледі. Оңтүстік-шығыстан жел соғады, күші 8-13, найзағай кезінде екпіні 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 20-25 градус жылы.
Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Кей жерлерде шаңды дауыл күтіледі. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 20-25, күндіз 35-40 жылы.
Сауыр	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 20-25 жылы.
Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 18-23, кей жерлерде 15, күндіз 28-33, кей жерлерде 36 жылы.
Қазақстандық Алтай	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 15-20, кей жерлерде 23, күндіз 28-33 жылы.

2022 жылғы 22 маусымдағы жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Бір тәулік ішінде кейбір өзендерде су деңгейі көтерілді: Кіші Алматы өзені Тұйықсу, Сарысай ГБ-де, сонымен қатар Талғар өзені – Талғар ГБ 1 см-ге, Үлкен Алматы – Алматы қ. ГБ 2 см-ге, Үлкен Алматы өзені – көлден 1.1 км жоғарыдағы ГБ 4 см-ге, Есік – Есік ГБ-де 7 см-ге, Түрген – Таутүрген ГБ-де 5 см-ге көтерілуі байқалды. Үлкен Алматы көлі – Көлдің солтүстік жағалауындағы ГБ-інде су деңгейі 16 см-ге төмендеді. Таулардағы температуралық фон 5°C-дан 20°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 4631 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Сел-су мен қатты компонент қоспасының ағыны, оның шығыны өзінің потенциалдық энергиясы есебінен қозғалатын қатты компоненттен туындайды. Сел-көп факторлы құбылыс. Табиғи селдердің пайда болуын және олардың сипаттамаларын анықтайтын факторлар гидрометеорологиялық, геологиялық, геоморфологиялық және т.б. болып табылады. Үш аймақты ажыратады: селдің пайда болуы, дамуы және бұзылуы.

Пайда болу зонасы

Сел ойысы-әдетте ежелгі мұздық шөгінділерінің қалыңдығында пайда болған және көбінесе бетінің күрт иілуімен шектелген рельефтің теріс түрі. Сел ойысының тереңдігі 100 м немесе одан да көп болуы мүмкін, түбінің көлбеулігі

10-25 градус немесе одан жоғары. Ойыстар пайда болатын шөгінділердің қуаты бірнеше жүз метрге жетеді, сондықтан ойыстар борпылдақ материалмен селдерді қоректендірудің іс жүзінде таусылмайтын көзі болып табылады. Борпылдақ шөгінді бөлшектердің мөлшері 10^8 - 10^{10} есе өзгеруі мүмкін (саз бөлшектерінен көлденең өлшемдері 5-10 м және одан да көп кесектерге дейін).

Оның су жинау алабына жеткілікті қарқынды және ұзақ сұйық жауын-шашын болған кезде, сондай-ақ мореналық-мұздық кешендерінің жер үсті және жер асты су қоймаларының жарылуы кезінде ойыс сел пайда болатын жерге айналады. Іле Алатауында қалыптасқан ең танымал селдер: 1921 ж., 1950 ж., 2006 ж. жауын селдері; 1958 ж., 1963 ж., 1973 ж., 1977 ж. гляциалдық селдер және т. б. Сел ойытары және сел ойытарында қалыптасқан сел шығыны мен көлемінің максималды мәндері туралы Степанов Б.С., Яфязова Р.К. «Селевые явления Юго-Восточного Казахстана: Т.3. Селевые процессы и селетехнические сооружения» – Алматы, 2014. – 434 с. кітабынан білуге болады.

Құмбел сел ойысы (Үлкен Алматы өз. алабы)

**Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "22" маусымға**

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м ³ /с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 21.06	Мин. 22.06	08 сағ. 22.06	Күн. 21.06	Түн. 22.06	Орт. 21.06	08 сағ. 22.06	Орт. 21.06	Макс. 21.06	08 сағ. 22.06		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	10.4	3.3		0.3							*	*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ*	3017			5.0			263	261				-1	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			10.0			617	617	1.88	1.99	1.99	+1	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	19.6	9.1			0.0						*	*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			14.0			267	267	1.87	2.29	2.29	+1	0
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			15.0			108	108				0	0
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			16.0			53	53				0	0
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			16.0			189	190	1.48	1.59	1.59	+2	0
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			19.0			248	248				0	0
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			5.0			317	320	3.5	3.70	3.70	+4	1
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			17.0			267	267				0	*
12	Кұмбел	Устье ГБ	2150			15.0		1.0	67	67				0	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			16.0			281	280	1.80	1.84	1.75	0	0
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			15.0			216	215	0.88	0.89	0.87	0	0
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			17.0		1.0	287	285	5.83	5.93	5.53	-1	*
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			19.0			109	115	6.89	8.90	8.90	+5	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			20.0			207	210				+7	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			18.0			314	315				+1	2
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	12.0	6.0				1.5	-237	-262			-16	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру

«23» маусымға 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Солтүстік экспозиция беткейлерінде маусымдық қар сызығы 3450 м биіктікте, солтүстік-шығыс және солтүстік-батыс экспозиция беткейлерінде - 3600 м биіктікте орналасқан. Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. Орта таулы аймақта топырақтың ылғалдануы алдыңғыдай жоғары, биік таулы аймақта мүмкін болатын қалыптан тыс мәнге жақындауда. Кей жерлерде нөсерлі жаңбыр (1,0-12,0 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Күнгей Алатауы	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. Түнде аздаған жаңбыр, күндіз өткінші жаңбыр (0,0-10,0 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Теріскей Алатау	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. Күндіз өткінші жаңбыр (1,0-5,0 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Жетісу Алатауы	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. Күндіз орта және биік таулы аймақтарда өткінші жаңбыр (1,0-10,0 мм), найзағай. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. Кей жерлерде жаңбыр, кей уақытта қатты жаңбыр (3,0-17,0 мм), найзағай, бұршақ, дауыл күтіледі. Селдің пайда болуы жоққа шығарылмайды және жергілікті аумақта түсетін жауын-шашынның қарқындылығы мен қабатына байланысты.
	Талас Алатауы	

Түркістан	Талас Алатауы	Өткінші жаңбыр (0,0-12,0 мм), найзағай, дауыл. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді. Өткінші жаңбыр (0,0-10,0 мм), найзағай, дауыл. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ
Шығыс Қазақстан	Тарбағатай	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Сауыр	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Қазақстандық Алтай	